

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΕ'.

Συνδρομή ἑτήσια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσια. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδοῦ Σταδίου 32.

1 Μαΐου 1888

ΜΟΝΑΧΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ

Οἱ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦντες τὸ ὥραϊον ἔργον, εἰς ὃ ὁ κ. Σάθας ἀφιέρωσε τὸν βίον του, μετὰ χαρᾶς καὶ συγκινήσεως ἅμα ἐχαιρέτησαν τὸν ἕβδομον τόμον τῶν *Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας* ὡς τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον ἀληθοῦς ἐθνικῆς ἱστορίας. Μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἔχει μεσαιωνικὴν ἱστορίαν, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὤφειλε, συναυτίζον τὴν τύχην του πρὸς τὴν τοῦ Βυζαντίου, νὰ διαδραματίσῃ βωδὸν τι πρόσωπον τῆς παρὰ τὸν Βόσπορον παιζομένης ἀηδοῦς κωμωδίας ἀτελευτήτων καλογερικῶν διαπληκτισμῶν καὶ εὐνουχικῶν ραδιουργιῶν.

Παρὰ τὸν γνωστὸν ὅμως μοναχικὸν βίον νῦν ἐξελλίσσεται καὶ ἑτέρα ὄλως ἄγνωστος ἀποψὶς τῆς μεσαιωνικῆς κοινωνίας, ἡ ἐπ' αὐτῆς δηλονότι ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, εἰς ὃ καὶ μόνον ὀφείλει ἡ αὐτοκρατορία τὴν ἄλλως αἰνιγματώδη ὑπαρξίν της. «Ἐὰν τὸ κράτος ἐκεῖνο, γράφει, ἦν φωλεὰ μοναχῶν, ὡς οἱ χρονογράφοι ἄσμενίζουσι νὰ τὸ ἐξεικονίσωσιν, ὃ ἐπὶ τοσαύτας ἑκατονταετηρίδας παραταθεὶς βίος του εἶνε ἀληθὲς θαῦμα. Δεύτερον θαῦμα, ἡ διὰ τῶν φυγάδων μοναχῶν ἀναγέννησις τῆς Εὐρώπης, ἕτερον θαῦμα, αὐτὴ ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἀναγέννησις».

Τοιαῦτα θαύματα δὲν παραδέχεται ἡ ἱστορία, ἥτις, ἂν δὲν κατορθώσῃ ν' ἀνακαλύψῃ ἐν αὐτοῖς πραγματικὸν τινα πυρῆνα γεγονότων, τὰ παραπέμπει εἰς τὰ εὐλαβῆ ἐκεῖνα συναξάρια τὰ προσωρισμένα εἰς ἀμαρτωλῶν σωτηρίαν. Πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν αὐτὸς ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν περιβληθεὶς τὸν ἀπλοϊκὸν μανδύαν καλογερικοῦ θαύματος συνεκεντρώθη ἐν τῷ λεγομένῳ ὄρκῳ τῆς Ἁγίας Λαύρας, περὶ οὗ οὐδὲ γρῦ γράφει εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του αὐτὸς ὃς ὡς σηματοφόρος τοῦ θαύματος φερόμενος ἀοίδιμος Γερμανός.

Πάντα τὰ αἰνίγματα τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους διαφωτίζει νῦν ἡ ἱστορία τῶν Στρατιωτῶν, τῶν ἀληθῶν τούτων τέκνων τοῦ ἀληθοῦς θαύματος τοῦ πολιτισμοῦ.

«Διωκόμενοι ὡς ἄγρια θηρία ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κορύνης τῶν μοναχῶν, κατώρθωσαν νὰ τηρήσωσιν ἄσβεστον τὸν πυρσὸν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐξεικονιζόμενοι ἐν τῷ φοίνικι, τῷ ἐμβλήματί των, καὶ ἀφοῦ ἔδωκαν εἰς μὲν τὴν Εὐρώπην τὴν Ἀναγέννησιν, εἰς δὲ τὴν πατρίδα των τὴν ἐλευθερίαν, συνεχωνεύθησαν μετὰ τοῦ ὑπολοίπου ἔθνους ἐν τῷ ἀληθεῖ χριστιανισμῷ ἐγκαταλιπόντες τὸν μοναχὸν ἐν πτωματικῇ σήψει.» (1).

Οἱ ἀναγνώσται τῆς *Ἐστίας* γνωρίζουσιν ἤδη τίνες οἱ Στρατιῶται, οἱ πρόγονοι οὗτοι τῶν ἡμετέρων Ἀρματωλῶν. Ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν σχολήν, ἐξ ἧς προῆλθον οἱ Κλέαρχοι καὶ οἱ Ἐάνθιπποι, περιέρχονται τὴν Δύσιν ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ Ἐενοφῶντος περιγραφόμενος Κοιρατάδας ἀεπαγγελλόμενος ἢ τις ἡ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγῶν δέοιτο.» Αἱ πρὸς τὴν Δύσιν σχέσεις τῶν ἡμετέρων πολεμιστῶν εἶνε πολὺ ἀρχαιότεραι τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς, διότι εἰς ποιήματα τοῦ Καρολικοῦ κύκλου μνημονεύονται καὶ στρατιῶται ἐπισκεπτόμενοι τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἐφ' ᾧ καὶ οἱ παλαιοὶ συνάδελφοὶ των ἐπεσκεπτόντο τὴν Περσίαν, τὴν Καρχηδόνα καὶ τὴν Αἴγυπτον. Οἱ στρατιῶται οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐκληφθῶσι μισθοφόροι ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς Ἐλβετούς. Ὁ βίος αὐτῶν εἶνε ὁ πόλεμος, καὶ τὸ ἰδανικὸν ἡ δόξα, «pro laude», ὡς ψάλλει ὁ Μάρουλλος, «διὰ ν' ἀκουσθῶμεν», ὡς λέγει ὁ Μπούας, «διὰ ν' ἀποδείξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀπέθανεν», ὡς δημηγορεῖ ὁ Θωμᾶς Ἀργίτης ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀληθὲς τύπος τοῦ Στρατιώτου εἶνε ὁ Ναυπλιεὺς Μανόλης Βλέσης, ὅστις περιερχόμενος τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν per trovare qualche pòlemo, ἀπαγγέλλει δίκην στρατιωτικοῦ δελτίου τὰ κατορθώματά του πρὸ αὐτῶν τῶν ἐταίρων, οἵτινες ἐπιφέρουσιν ὡς ἐπὶ δὸν τὸν παλαιὸν τοῦ Σπαρτιατικοῦ χοροῦ στίχον: «ἤμαστε δ' ἀ καὶ μ' εἰς!» Ἐκ πολλῶν ποιη-

1) Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρανοήσεως ὁ κ. Σάθας σημεῖοι ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ μοναχοὶ οὐδέμιαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸν σημερινὸν κληρὸν, διακριθέντα ἐπὶ χριστιανικαῖς ἀρεταῖς καὶ πατριωτισμῷ. Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἴδωμεν τίνες οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι μοναχοί, τῶν ὁποίων τὰς βαρείας ἀμαρτίας δὲν πρέπει νὰ φορτωθῶσιν οἱ νῦν πτωχοὶ ἡμῶν ἀσκηταί.

μάτων δημοσιευμένων δηλοῦται ὅτι καὶ ποιηταὶ ἦσαν ἔξοχοι. Οἱ δοκιμώτεροι τῶν λατινιστῶν ὁ Μουρέτος, ὁ Ἐρασμος, ὁ Σκαλίγερος ἀποκαλοῦντες τὸν Στρατιώτην Μάρουλλον «θεσπέσιον ἀοιδὸν poeta divinus, ὁμολογοῦσιν ὅτι οὐδεὶς τῶν νεωτέρων λατινιστῶν κατώρθωσε νὰ προσεγγίσῃ τοὺς παλαιούς, ὅσον ὁ δαυμόνιος οὗτος Ἀχαιοῦς. Τὰ ποιήματα τοῦ Βλέση τονίζουσιν οἱ διασημότεροι μελουργοὶ τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος.

Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γεννᾶται ἡ ἀπορία πῶς ἡ Ἑλλάς ἢ τοιοῦτους καὶ τηλικούτους ἀνέκαθεν σχοῦσα πολεμιστάς, ὑπεδουλώθη τοσοῦτον εὐκόλως ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων; Τὰ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἀναλυόμενα ἔγγραφα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ἀτυχὴς χώρα κατεπροδόθη ὑπὸ τῶν κυρίων της. Θρηνῶν ὁ Μάρουλλος ἐπὶ τῇ ἐξορίᾳ του λέγει ὅτι ἡ βυζαντινὴ προδοσία εἶνε ἡ μόνη ἀφορμὴ ὅλων κακῶν. «Αὐτὴ, ἀνακράζει, κατέστρεψε τὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτὴ παρέδωκεν εἰς τὸ κατηραμένον πῦρ τοὺς ἡμετέρους θεοὺς καὶ ναοὺς, αὐτὴ μετεβίβασε τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς τοὺς Τούρκους.»

Οὔτε βυζαντινὸν ἑλληνισμόν, οὔτε βυζαντινὸν λατινισμόν παραδεχόμενος ὁ κ. Σάθας θεωρεῖ τὴν ἄχρουν Πόλιν ὡς τὴν ἀληθῆ ἄρνησιν πάσης ἐθνικότητος. Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἕλληνες πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οἱ βυζαντινοὶ διὰ μὲν τῆς Ἑλλάδος ἐνοοῦσι τὴν ὑπ' αὐτῶν λαλουμένην γλῶσσαν, διὰ δὲ τῆς Ῥώμης τὴν πρεσβευομένην θρησκείαν. Τοῦ ἀληθοῦς Ῥωμαϊσμοῦ ταφέντος μετὰ τοῦ τελευταίου διαδόχου τοῦ Θεοδοσίου, ὁ γνήσιος ἑλληνισμὸς θριαμβεῖ μέχρι τοῦ Μαυρικίου, ὅστις θελήσας ν' ἀναδείξῃ τὴν λησμονηθεῖσαν Ῥωμαϊκὴν παράδοσιν ἐξολοθρεύεται παγγενεὶ ὑπὸ τῶν Στρατιωτῶν. Δι' ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων χειραφετοῦνται τῆς Πόλεως αἱ ἐπαρχίαι, καὶ τὰ Στρατιωτικὰ γένη ἐπιβάλλουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς των ἐπὶ τοῦ θρόνου. Αἱ δύο παραδόσεις διαχωρίζονται καὶ τροποποιοῦνται ἡ ἑλληνικὴ ἐπικρατοῦσα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κηρύσσεται ἐπὶ τέλους ἐχθρὰ καὶ τοῦ καθεστώτος θρησκευματος ἡ Ῥωμαϊκὴ περιχαρακωθεῖσα ἐν βυζαντίῳ συνταυτίζεται πρὸς τὴν θρησκείαν, καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ταύτης παραδίδει τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς αἰώνιον ἀνάθεμα. Ἐνῶ οἱ βυζαντινοὶ ἔχουσι τοὺς χρονογράφους, ἐν οἷς ἀνεξελέγκτως ἀναγράφουσι τὰ θαυμάσια τρόπαιά των, οἱ Στρατιωτικὰ συγγράφουσι τὰς μεγάλας ἐποποιίας των, ἐν αἷς οὔτε τὸ βυζαντινὸν μνημονεύεται, οὔτε τὸ ἐπικρατοῦν θρησκευμ. Εἰς τὰς ἐποποιίας ταύτας καὶ αὐτὰ τὰ δημοτικὰ ἄσματα ἐπιπνέει καθαρὸν ἑλληνικὸν πνεῦμα. Ἄπαντες οἱ λαλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ Πόντου

μέχρι τῆς Κερκύρας πιστεύουσιν ὅτι ὁ Μαρκιανὸς δὲν ἀπέθανεν ἀλλὰ κοιμᾶται μετὰ τοῦ φοινικίου του, μέχρις οὐ σημάνῃ ὁ πεπρωμένος χρόνος τῆς ἀναστάσεως. Δικαιώτεροι τῶν βυζαντινῶν οἱ ἐν Ἑλλάδι ἔδουσαν αὐτοὺς τοὺς σωτήρας τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοὺς ὁποίους οἱ ἐν τῇ Πόλει καλόγηροι δι' ἀγνώστους λόγους παραδίδουσιν εἰς τὸ ἀνάθεμα. Ἐνῶ τὰ κατὰ Περσῶν τρόπαια τοῦ Ἡρακλείου ἀπορροφᾷ τὸ θαῦμα τῆς βλαχερνιτισσῆς, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔδει ἔτι ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ τὸν μέγαν βασιλέα, οὐχὶ ὡς βασιλέα τοῦ βυζαντίου ἀλλ' ὡς ἡγεμόνα τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ὁποίου παρουσιάζεται καὶ τὸ ἀρχοντόπουλον τοῦ βυζαντίου ἐν κατωτέρᾳ τιμῇ τῶν ἡγεμόνων τῆς Μακεδονίας, Εὐρίπου, Κρήτης, Νάξου, Πατρῶν κλπ.

Οἷασδ' ἥποτε καὶ ἂν ὦσιν οἱ Στρατιωτῆται πατριδος, ἀπαξάπαντες στρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ ἱερὰ εἰρήπια τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἀχαιοὺς Μάρουλλος ἀποκαλεῖ ἐν γένει τοὺς Στρατιώτας Κεκοροπίους. Ὁ Ῥόδιος Ἰάκωβος Διασαρῖνος, Ἰαρχος τοῦ ἱππικοῦ Καρόλου τοῦ Ε', ὑπενθυμίζει εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ὑπόσχεσιν του περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος τῶν Στρατιωτῶν (μνῆσε Κεκοροπίης). «Καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα, λέγει ὁ κ. Σάθας, αἱ Ἀθηναὶ ἐθεωρήθησαν τὸ μέγα σχολεῖον τῶν Στρατιωτῶν. Ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος συρρέουσιν ἐκ τῶν ἐσχαιῶν τῆς γῆς (ἐκ Κολχίδος, Ἰσπανίας) οἱ πρίγκιπες οἱ προτιθέμενοι νὰ συμπληρωσῶσι τὴν μάθησιν τοῦ ἐφήβου ἱππότου. Ἡ στρατιωτικὴ ἐπιστήμη συνεδέετο τότε πρὸς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν διδασκόντων αὐτήν. Εἴτε ὡς λείψανον τῆς ἀρχαίας δεισιδαιμονίας, θεωρούσης τὸν ἵππον ὡς ἀφιερωμένον τῷ Ἡλίῳ, εἴτε διότι ἡ κτηνιατρικὴ ἐπιστήμη συνεδέετο πρὸς μαγικὰς τελετὰς (1), οἱ διδάσκαλοι τῶν τῶν Ἀθηναίων ἱππέων ἦσαν ἀστρολόγοι, ὡς οἱ τῆς Τραπεζοῦντος, οἱ Χαλδαῖοι. Πρὸς τὸν ἀστρολόγον δὲν πρέπει νὰ συγγένηται ὁ κοινὸς γόης, ὁ διὰ μαγγανίων ἐξαπατῶν τὸ εὐπιστον πλῆθος, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς ἀστρονόμος, ὅς ἦν συγχρόνως καὶ ἰατρός. Ἐνῶ δ' ὁ Ἀθηναῖος ἀστρολόγος ἤσχαλειτο περὶ τὴν κίνησιν τῶν ἀστέρων, τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱππέων, καὶ τὴν θεραπείαν τῶν νοσοῦντων ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν, ἐν κρυπτῷ ἦν ὁ ἀληθὴς ἱερεὺς τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ ὁ ποιητῆς τῶν ἀπεράντων Στρατιωτικῶν ἐποποιῶν, αἷτινες διαδιδόμενοι ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, ἐξυ-

1) Ὁ κ. Σάθας δημοσιεῖ ἀνεκδοτὸν λατινικὴν πραγματείαν, ἀπευθυνομένην, ὡς εἰκάζει, πρὸς Ἡρώδη τὸν Ἀστυκὸν, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις εἰσαγωγή τῆς μαγείας εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ Ἰαμβλίχου καὶ Πρόκλου.

πηρέτουν ὡς ἀρίστη προπαγάνδα τὰς ἑλληνικάς ιδέας» (1).

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα, ὁ κ. Σάθας δοξάζει ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἐστὲρ ῥώθην ἐν Ἑλλάδι μὲν ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας. Πρῶτερον αἱ προηγμέναι τάξεις, καὶ ἰδίως οἱ Στρατιῶται ἑλληνίζον. Ἐνῶ ὁ Πορφυρογέννητος γράφει ὅτι ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐδέχθησαν τὸν χριστιανισμὸν καὶ οἱ τελευταῖοι ἐν Ἑλλάδι ἔθνηκοί, οἱ Μανιάται, ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα πολὺ τούτου ἀξιοπιστότερα βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς πολλῶ ὕστερον ἐπεκράτει. Ὁ πατριάρχης Φιλόθεος ἐν τῇ ΙΔ' ἐκκονταετηρίδι γράφει ὅτι μὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μέρους μόνον τῶν Δωριέων (Ἄλθων-Τσάκωνες) ἐδέχθησαν τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἔπαυσαν τὸν κατὰ τῶν μοναχῶν πόλεμον. Τὸν ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατήσαντα ἔθνησμον πιστοποιοῦσι καὶ πάντα τὰ περιωθέντα δημοτικὰ μνημεῖα, ἧτοι ἐποποιίαι, δράματα, δημῶδη ἄσματα. Ἐνῶ εἰς τ' ἄσματα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων ἀδιαλείπτως μνημονεῦνται οἱ χριστιανικοὶ ἅγιοι καὶ ἰδίως ἡ Παναγία, εἰς τὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐλάχιστον ἐπιπνεῖ χριστιανικὸν πνεῦμα. Εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα ἐμφανίζονται ἐπὶ σκηνῆς οἱ θεοὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἵνα ἐπαναφέρωσιν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἐκδιωχθεῖσαν ἑλληνικὴν εὐθυμίαν· αὐτὸς ὁ Ἐρωτόκριτος, ἡ δημοφιλεστέρη τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐποποιῶν, οὐδαμῶς μνημονεῦν τὸ χριστιανικὸν ὄνομα, ἄρχεται ἀπὸ ἐγκωμίου τῆς θρησκείας τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων:

ὁποῦχεν ἡ θρησκεία των θεμελιωμένη ῥίζα

Ἐν τῇ Ἀρμούρῃ ὁ κατὰ τῶν Ἀράβων ἐξορμῶν ἔφηβος Στρατιώτης ἐπικαλεῖται τὸν θεὸν τοῦ Ἥλιου!

Μὰ τὸν κύρ Ἥλιον τὸν χρυσόν, μὰ τὴν γλυκεῖάν του μάνα,
τὰ στενορρόμνια τῆς Συρίας κεφάλια θὰ γεμίω.

Τὸν αὐτὸν θεὸν ἀναγνωρίζουσι καὶ οἱ μετὰ τὴν ἄλωση ἐν τῇ Δύσει διασπαρέντες Στρατιῶται. Ὁ Μάρουλλος δημοσιεύσας τοὺς εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς ὕμνους του, ἀνακράζει φοιβόληπτος πρὸς τοὺς χριστιανούς: *procul este profani, este μακρὰν στήτε, βέθηλοι, στήτε!* Ὁ καπιτὰν Μανόλης Βλέσης σκώπτει τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν.

Ὁ ἔθνησμός οὗτος δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς τότε ἐπιπολαζούσης ἐν τῇ Δύσει ἑλληνομανίας

ἀλλὰ καθαρὰ πίστις τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πρὸς τῇ ἑλληνομαθείᾳ, ἐπέβαλον εἰς τοὺς μαθητάς των καὶ τὴν πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν λατρείαν. Ὁ Μάρουλλος, ὁ Πλήθων καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι δὲν εἶνε μαθηταί, ἀλλὰ διδάσκαλοι τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ Ἐρασμος, τὸ γνήσιον τοῦτο τέκνον τῆς Ἀναγεννήσεως, θαυμάζων τὸν Στρατιώτην, μεταρσιωθέντα εἰς ὕψος δυσπρόσιτον, ἀποστρέφεται αὐτὸν ὡς εἰδωλολάτρη. Ὁ Ρενάτος θρηνεῖ ὅτι τοιαῦτα δαιμόνια πνεύματα ἐχθρεύονται τὸν χριστιανισμὸν.

Ὁ ἱστορικὸς γράφει ὅτι ἡ πρὸς τὸν ἔθνησμον πάλη τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἔπαυσεν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διότι μέχρι αὐτῆς τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Τούρκων μνημονεῦται ὁ ἀμείλικτος ἐχθρὸς, κλονίζων τὰ θεμέλια τοῦ θρησκευτικοῦ καθεστῶτος. Πᾶσαι αἱ ὑπὸ τῶν χρονογράφων ὡς δῆθεν αἰρέσεις μνημονεῦμεναι εἰσὶ καθαραὶ ἐκδηλώσεις ἑθνικοῦ πνεύματος. Παραλείποντες τὰ περὶ τῶν αἰρέσεων τούτων ἱστορούμενα, μνημονεῦμεν μίαν καὶ μόνην, τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀναφανέσαν τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου. Ἐνῶ ἡ Ἄννα γράφει ὅτι οὗτος κατεδικάσθη καὶ ἀνεθεματίσθη ἐπὶ τινι αἰρέσει, τὰ ἐν τῷ Τριωδίῳ διασωθέντα καὶ ἐν ἐκάστῃ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἔτι ἀναγιγνωσκόμενα κατὰ τοῦ Ἰωάννου τούτου ἀναθέματα ρητῶς ἀνεθεματίζουσι τὸν Πλάτωνα, τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν καὶ ἄλλας ἑθνικὰς δόξας, αἵτινες οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰς χριστιανικὰς αἰρέσεις. Ἐνῶ ὁ Βαρλαάμ καταδικάζεται ὡς ἀνόητος αἰρετικὸς, διδάσκων τὸν Βοικάκιον μυεῖ τοῦτον ὡς ἀληθῆς εὐημεριστῆς εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας.

Ἐν τῇ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν πάλῃ ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία ὑπέστη βαθμιαίαν τινὰ ἀνέλιξιν, τῆς ὁποίας ἡ τελευταία φάσις εἶνε ἡ πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Ζωροάστρου συγχώνευσις, ἧτοι ὁ μανιχαϊσμὸς, περὶ οὗ γράφει. «Τὸ ὄνομα τοῦτο τῶν Μανιχαίων τὸ τοσοῦτον συνεχῶς ἐπαναλαμβάνόμενον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἶνε ἐν τῶν κενῶν σημασίας ὀνομάτων δι' οὗ ὑβρίζεται πᾶς ἐχθρὸς τοῦ ὁποίου δὲν θέλουσι ν' ἀπαγγείλωσι τὸ ἀληθές ὄνομα. Ἀριθμοῦνται μέχρι πενήκοντα οἱ λαοὶ καὶ αἱ αἰρέσεις αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σημαίνόμεναι. Ἐξεταζόμενος ὁμοῦ ἐγγύτερον ὁ μανιχαϊσμὸς ἀποδεικνύεται οὐχὶ αἵρεσις ἀποσχισθεῖσα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ θρησκεία πολὺ ἀρχαιότερα τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ αἰρετικὸς ὁ Ἰουδαῖος, ἡ ὁ Ἕλλην, οὕτω δὲν δύναται νὰ στιγματισθῇ καὶ ὁ μανιχαϊσμὸς ὡς αἵρεσις. Εἶνε ἡ θρησκεία τοῦ Μίθρα-Μάρδα, ἧτοι τοῦ Ἥλιου, θρησκεία εἰς ἣν ἀνήκον Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ αὐτοὶ οἱ εἰκονομάχοι ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν σταυροβόλων

1) Εἰς τοὺς προσεχέεις τόμους τῶν Μνημείων θὰ δημοσιευθῶσιν αἱ Ἀθηναϊκαὶ ἐποποιίαι. Ἐκ μῆς τούτων ἐκδιδόμενης νῦν καὶ ἀναγομένης εἰς τὴν Ἀργολικὴν σχολὴν κατανοεῖται ἡ ὑψίστη ἱστορικὴ σημασία τῶν ἐως ἀγνώστων ποιητικῶν τούτων μνημείων.

θυσιών των. Τὸν αὐτὸν Μίθραν Ἡλίον ἐπικαλοῦνται οἱ Βένετοι ἐν τῷ πρώτῳ γνωστῷ δημοτικῷ ἔσματι, τὸ ὅποιον ἐψάλλον ἐν τῇ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἀνταρσία (602), διότι οὐδεὶς ἅγιος τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐπονομάζεται «φοβερός καὶ τρομερός», ἔχων τὴν ἰδιότητα νὰ συντρίβῃ τὰς κεφαλὰς τῶν κακῶν ἡγεμόνων, ζητῶν τὸν ταῦρον εἰς εὐχὴν, εἰ μὴ ὁ Μίθρας, ὅστις ὠπλισμένος διὰ φοβεροῦ ροπαλοῦ καταβάλλει τὰ κακὰ πνεύματα, αἰτῶν τὸν ταῦρον εἰς θυσίαν. Μετὰ τὸν τελικὸν τοῦ χριστιανισμοῦ θρίαμβον, τὸ ὄνομα τοῦ Μίθρα ἀπορρίπτεται, καὶ ἐπικρατεῖ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Μάρδα, οἱ λατρευταὶ του εἶνε οἱ Ἀλβανοὶ Μαρδαῖται, οἱ ἀκριβῶς ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τοὺς Ἀσιανούς Μακεδόνας, τοὺς πυρολάτρας τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας. Οἱ καλῶς γνωρίσαστες τοὺς Μαρδαῖτας λέγουσι τούτους ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐγκατεστημένους ἐν ταῖς ἀκταῖς τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἐγκατεστημένοι οἱ ὕστερον ὀνομαζόμενοι Μανιχαῖοι ἀναπολοῦσιν αἰετοπετὴν παλαιὰν αὐτῶν πατρίδα ἀποκαλοῦντες ἑαυτοὺς μὲν Μακεδόνας τὴν δὲ πρωτεύουσάν των πόλιν Κίβοσαν, Μακεδονίαν. Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ὀνομάτων, τὰ ὅποια προσάπτονται εἰς τοὺς Μανιχαίους εἶνε καὶ τὸ Κουβρίκι, ἀπὸ τοῦ πρώτου δῆθεν ἰδρυτοῦ τοῦ μανιχαϊσμοῦ, Μάνεντος λεγομένου καὶ Κουβρίκου. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἐλαφρὰ παραφθορὰ τοῦ Κάβειροι, οὗς ἀναλοιώτως ἀπαντῶμεν ἐν ἔτει 823 καὶ 1043 ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν Ποντικῶν λαῶν τῶν πρεσβευόντων τὸν μανιχαϊσμόν. Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἰδρῶμεν θεωρίας ἀπλῶς ἐπὶ ὀνομάτων, οὔτε ἰσχυρίζομεθα ὅτι θὰ διαφωτισώμεν τὰ μυστήρια τῆς Σαμοθράκης. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα ν' ἀπορρίψωμεν ἱστορικὸν γεγονός, τὴν ἀναγνώρισιν δηλονότι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δύο στρατιωτικῶν ἁγίων τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὡς τίμημα τῆς συμφιλώσεως τοῦ Ἡρακλείου πρὸς τοὺς Μανιχαίους τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ κατέχομεν ἀγιογραφικὰ μνημεῖα σαφῶς περιεστῶντα πῶς δύο Κάβειροι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς ἐν Πόντῳ Διοσπόλεως μετεμορφώθησαν εἰς πάτρωνας τῆς χριστιανικῆς στρατιᾶς. Ὅταν ἐκθέσωμεν ταῦτα, θὰ εἴπωμεν καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς οἱ βυζαντινοὶ ἐφεύρον νέον γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν ὀνοματολόγιον ἀποκαλέσαντες Σκυθισμόν τὴν πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ περίοδον, ἐφεύρον καὶ νέον πολιτισμὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἐκλαμβανομένη ὡς κλάδος τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου ἀνήκει εἰς τὸν Σκυθισμόν. Ἕλλην, Σκύθης καὶ Μανιχαῖος γενόμενοι συνώνυμοι ἔχουσι διὰ τοὺς

σοφοὺς τούτους ἀνθρώπους τὴν αὐτὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Κάβειρος παρὰ τοῖς Ἀραβί καὶ τοῖς Τούρκοις, Καφίρ, Γκάμπρ, Γκισοῦρ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ ἀπίστου ἔχει παρὰ τοῖς αὐτοῖς μουσουλμάνοις καὶ τὸ ὄνομα τῶν Μαρδαῖτων, Μαρδάτ, Μουρτάτ. Ἐν ἑλληνικῇ ἐπιστολῇ ὁ πυρολάτρης Χοσρόης ἀποκαλεῖται Ἕλλην, πρὸς διάκρισιν τῆς γυναικὸς του, οὔσης χριστιανῆς.

«Οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνο-Μακεδόνας, ἐγκαθιδρυμένοι ἀπὸ τοῦ Καυκάσου μέχρι τῶν κλεισούρων τῆς Ἰσαυρίας, εἰσὶ διωργανισμένοι εἰς στρατιωτικὰ θέματα, ἡ λιμέρια (1), πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἄκρων τοῦ κράτους κατὰ τῶν Περσῶν καὶ Οὐνῶν. Ἐνόσῳ ἡ βασιλεία ἔχει ἀνάγκην τοῦ βραχιονόσ των, ἀνέχεται αὐτούς· ἀλλ' ἐν καιρῷ εἰρήνης αἱ κραυγαὶ τῶν μοναχῶν κατὰ τῶν ἀπίστων τούτων ὑποχρεοῦσι τοὺς αὐτοκράτορας νὰ καταδιώξωσιν αὐτοὺς διὰ τῆς στερήσεως τῶν κληρουχιῶν των, καὶ οὐχὶ σπανίως διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ πυρός, τοῦ ἡρωϊκοῦ τούτου ὅπλου τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ εἰδικῶς ἐφαρμοζομένου κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Μανιχαίων. Ἐν τῇ λύσει τοῦ διωγμοῦ πολλοὶ τῶν δυστυχῶν τούτων προσφεύγουσιν εἰς τοὺς Ἀραβί καὶ τοὺς Τούρκους, ἀλλ' οἱ πλείστοι ἔχοντες τὸν πατριωτισμὸν νὰ ὑπομείνωσιν ἐν τῇ γενεθλίῳ γῇ, ἀναγκάζονται ν' ἀποκρύψωσι τὴν θρησκείαν των διὰ προσποιήσεως καταστάσεως παροιμιώδους.

«Οἱ τελευταῖοι οὗτοι βδελυσσόμενοι ὑπὸ τῶν ἀληθῶν χριστιανῶν, αἰετοπετὴν ὑποπτευθέντων τὴν πίστιν τῶν ψευδῶν τούτων ἀδελφῶν, καταπολεμοῦσι τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς δι' αὐστηρῶν νηστειῶν, τὰ δὲ πελιδνά των πρόσωπα παραδίδονται εἰς τὴν χλεῦν τῶν ῥοδοπροσώπων μοναχῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἰδὼν τὴν ὠχρὰν μορφήν τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἀποκαλεῖ αὐτὸν Μανιχαῖον ἢ Χάζαρον (Χαζαροπρόσωπος). Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος ἐκτοξεύει κατὰ τοῦ Σπαρτιάτου Νικήτα Ρεντακίου τὴν ὕβριν *Γαροσθοειδῆς ὄψις*, δηλαδὴ πρόσωπον λατρευτοῦ τοῦ Ζωροάστρου, λεγομένου ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Ζαράσδα.

«Ἐκ τοῦ Πορφυρίου, Ἰαμβλίχου, ἁγίου Ἀγουστίνου καὶ ἄλλων γινώσκομεν τὰς αὐστηρὰς δοκιμασίας, εἰς ἃς ὑπεβάλλοντο οἱ θέλοντες νὰ καταταχθῶσιν ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἑταιρίᾳ τοῦ Μίθρα. Αἱ αὐταὶ δοκιμασίαι ἐπικρατοῦσι παρὰ τοῖς Μανιχαίοις, τοῖς Στρατιώταις καὶ τοῖς Ἀρματωλοῖς. Βάσις τῆς τακτικῆς των ἐπιστήμης εἶνε ἡ ἀπονέκρωσις τοῦ σώματος διὰ πά-

(1) Κατὰ τὸν κ. Σ. ἡ λέξις λιμέριον εἶνε ἀπλῆ συγκοπὴ τοῦ λιμενάριον, σημαίνοντος τὴν κλεισοῦραν, ἢ τὸ δερβένι· τοῦτο δηλοῖ καὶ τὸ λατινικὸν *limen*, ἀκριτικὸν θέμα.

σης στερήσεως καὶ ἡ συγκέντρωσις τῆς οὕτως ἐξαχνιζομένης ψυχῆς ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τοῦ ἡλίου (φλάμμουλον)· οὕτω γυμναζόμενος ὁ ὀφθαλμὸς ἀπέκτα ὀξυδέρκειαν ἰέρακος. Ὡς εἰς τοὺς λάτρεις τοῦ Μίθρα ἐπεκράτει ὁ λεγόμενος βαθμὸς τοῦ ἰέρακος, οὕτως ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἡμῶν ποιήμασι διακρίνεται ὁ εὐλύγιστος ἔφηβος διὰ τοῦ ἐπωνύμου, πετρίτης. . . . Ὡς οἱ λάτρεις τοῦ Μίθρα πρὸς ἀμοιβαίαν συνεννόησιν ἐμιμοῦντο τοὺς κρωγμοὺς τῶν κοράκων, οὕτως οἱ Κλέφται συνεννοοῦντο δι' ἀλληγορικῆς γλώσσης φεροῦσης τὸ ὄνομα Κορακίστικα.

Ἄλλ' ἡ καρτερία τοῦ Μανιχαίου ἐδοκιμάζετο ἰδίᾳ διὰ τοῦ πυρός· ὡς λάτρεις τοῦ ἡλίου ἐθεώρει τὸ πῦρ ὡς τὸν ἐπὶ γῆς ἀντιπρόσωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν μεσίτην δι' οὗ πᾶς στρατιώτης τοῦ Μίθρα ὄφειλε νὰ κοινωνήσῃ πρὸς τὴν Θεότητα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Στρατιῶται ἐπιμένουσι θεωροῦντες τὴν διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου δοκιμασίαν ὡς τὸ ἀσφαλέστερον πειστήριον εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Διὰ τὸν αὐτὸν ὁμοίως λόγον ὁ φοινιξ, τὸ πτηνὸν τοῦτο τοῦ ἡλίου, παραμένει εἰς τοὺς Στρατιώτας καὶ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας ὡς σύμβολον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ὑποδόλου πατρίδος¹⁾.

Ἄτοιοῦτος στρατιώτης οὔτε τὴν θρησκείαν του ἠδύνατο νὰ προδώσῃ, οὔτε πρὸ τοῦ θανάτου νὰ δειλιάσῃ. Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἠθέλησεν νὰ ἐκφοβίσῃ διὰ πυρᾶς οὐρανομήκουσ τὸν Μανιχαῖον Βασιλεῖον, οὗτος ἐν χαρᾷ ὤρμησεν εἰς τὸ πῦρ, τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς ἀναγεννήσεώς του σύμβολον.

Ἐἰς τὸ λιπόσαρκον ἐκεῖνο σῶμα, τὸ διὰ τοσοῦτων δοκιμασιῶν ἀπεσκληρυμένον, ἐνεφώλευε μεγάλη ψυχὴ. Ἡ νίκη πανταχοῦ παρηκολούθει τὸν Μανιχαῖον ἰπέα, καὶ ἂν τὸ κράτος παρέτεινεν ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας τὴν ὑπαρξίν του, ἐξόχως τοῦτο ὄφειλεν εἰς τὸ αἶμα τοῦ περιφρουρουμένου τούτου τέκνου τῆς νίκης. Ὅταν ὁ Θεοφάνης διηγῆται πῶς μία δρᾶξ Μαρδαϊτῶν καταλαβοῦσα τὸν Λίβανον ἀνέστειλεν ἀμέσως τὸν Ἀραβικὸν χεῖμαρρον, δὲν δύναται νὰ καταστείλῃ κραυγὴν ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὸ χάλκειον ἐκεῖνο τείχος. Ἐνῶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ καταγράφει ἐνθους τὰ κατὰ τῶν Μανιχαίων εὐλαβῆ καὶ αἱματηρὰ κατορθώματα τοῦ πατρός της, τῆς διαφεύγουσι φράσεις χαρακτηρίζουσαι ἀκριβῶς τοὺς ἄνδρας τούτους κατὰ λάθος εὐρεθέντας ἐν κοινωνίᾳ εὐνούχων· «γένος γὰρ οἱ Μανιχαῖοι φύσει μαχιμώτατον, καὶ αἱμασιν ἀν-

θρώπων λαφύσσειν καθάπερ οἱ κύνες ἀεὶ ἰμειρόμενον . . . φύσει ἐλεύθεροι καὶ ἀνυπότακτοι . . . σιδήρειοι . . . ἀδαμάντινοι . . . ὑπὲρ τοὺς Μακαβαίους ἐκείνους τῆς ἰδίας ἀντεχόμενοι θρησκείας. »

Μετὰ τὴν κατὰ τῶν εἰκονοκλαστῶν νίκην, ἡ ὀρθοδοξία ἐνόησεν ὅτι ὁ θρίαμβὸς της οὔτε πλήρης, οὔτε σταθερὸς θὰ ἦτο ἂν δὲν συνέτριβε τὸν ἐπικίδυνον τοῦτον ἐχθρὸν τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὰς φοβεράς σφαγὰς τοῦ Μιχαὴλ Ραγκαβῆ παρηκολούθησεν ὁ μακροχρόνιος πόλεμος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, πόλεμος ὅστις ἔσυρε τὸ κράτος εἰς αὐτὸ τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Ὅμοιος πρὸς τὸν Ἄνταϊόν, ὅστις πίπτων ἀνίστατο ἰσχυρότερος, ὁ Μανιχαῖος ἐξήρχετο ἀείποτε τρομερότερος ἐκ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν ἥττων.

Ἄγνοεῖται ἀκριβῶς ὁ χρόνος ἐν ᾧ ὁ μανιχαῖσμός ἠνώθη πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, πρὸ Χριστοῦ ὅμως Μίθρας καὶ Ἀπόλλων εἶχον συνταυτισθῆ. Ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Πλήθωνος ὁ Ζωροάστρης μνημονεύεται παρὰ τῷ Λουκούργῳ, ἐν τῇ Ἰωνίᾳ τῆς Εὐδοκίας ὁ ἰδρυτὴς τοῦ μαρσδεῖσμοῦ μόλις ἀναφέρεται ὡς ἀπλοῦς φιλόσοφος. Ὁ Μάρουλλος οὔτε τὸν Μίθραν οὔτε τὸν Ζωροάστρη ἀναφέρει. . . »

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Σάθας ἐξιστορεῖ τὴν ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τελευταίαν πάλιν τοῦ ἐθνισμοῦ πρὸς τὸ θρησκευτικὸν καθεστῶς, πάλιν, ἧτις ἔσχεν ὀλεθριωτάτας συνεπειὰς ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐν τῇ ΙΑ' ἑκατονταετηρίδι ἐνῶ ἡ Δύσις ἐβυθίζετο ἐν τῷ σκότει παχυλωτάτης ἀμαθείας, ὁ ἐθνισμὸς ἐν Βυζαντίῳ δαιμονίως διοργανισθεὶς διὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος ἀπληλείετο πρὸς νέον ἀγῶνα. Ἀποσοβήσας διὰ τοῦ τότε κηρυχθέντος σχίσματος πᾶσαν ἐκ Δυσμῶν ἐπέμβασιν, συνεννοεῖται πρὸς τοὺς Πέρσας, Βλάχους καὶ Κουμάνους, ἐξ ὧν οἱ μὲν πρῶτοι δὲν εἶχον ἔτι λησμονήσει τὸν Ζωροάστρη, οἱ δὲ δεῦτεροι ἔπρέσβευον τὰ τῶν Μανιχαίων, καὶ οἱ τρίτοι ἦσαν καθαροὶ εἰδωλολάτραι. Αὐτὸς ὁ Ψελλὸς παρακολούθει τὸν Ρωμανὸν Διογένην ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἄρπ-Ἀσλάν συνεντεύξει, ἐν ἣ ἐπεσφραγίσθησαν μυστικαὶ συνθήκαι περὶ ὧν ὁ αὐτόπτης ἱστορικὸς δὲν θέλει νὰ ἐκφρασθῆ, ἢ μᾶλλον ἂν ἐξέθηκέ τι, ἡ ἐκκλησιαστικὴ λογοκρισία τὸ ἀπήλειψεν, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς διαμαρτύρεται κατὰ τῆς νοθείας τῶν ἀπομνημονευμάτων του. Ἐκ τῶν ἀπειλῶν ὅμως τοῦ Διογένοους κατὰ τῶν μοναχῶν, καὶ τῶν εὐχῶν τούτων εἰς θεὸν ἵνα πλήξῃ τὸν νέον Ἰβυλιανόν, ἰδίᾳ δ' ἐκ τοῦ κεραυνώδους κηρύγματος κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τοῦ Ἄρπ-Ἀσλάν δηλοῦται ὅτι ἡ μυστηριώδης συνέντευξις τῶν δύο ἡγεμόνων ἐπεσφραγίσθη διὰ θρησκευτικῆς

(1) Ὁ κ. Σ. θεωρεῖ τὴν Φιλικὴν ἑταιρείαν, ὡς αὐτὸν τὸν παλαιὸν τῶν Μανιχαίων θρησκευτικὸν σύνδεσμον, ὑποσχόμενος νὰ γράψῃ περὶ τούτου προσεχῶς.

συνεννοήσεως. Τὴν συνεννόησιν ταύτην διαφωτίζει ἡ τότε ἐκδοθεῖσα Ἰωνιά, τὴν ὁποίαν ἡ Εὐδοκία πέμπει πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν τῆς σύζυγον ἐν ᾧ ἀκριβῶς χρόνῳ οὗτος διεπραγματεύετο πρὸς τὸν Πέρσην τὴν μυστικὴν συνεννόησιν. Τὸ ἔργον τοῦτο προωρισμένον ἵνα εἰσαχθῇ εἰς τὰ τότε ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους ἰδρυθέντα σχολεῖα εἶνε καθαρὸς ἐθνικὸς κώδιξ. Οὔτε χριστιανοὶ οὔτε Ρωμαῖοι λόγιοι ἐν αὐτῷ μνημονεύονται, τὴν δὲ χριστιανικὴν θρησκείαν ἀντικαθιστᾷ ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία. Τὸ κράτος ἀποκαλεῖται πρῶτον ἤδη Ἑλλάς, ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις «πάντα τρόπον ἐζηλωμένη τὰς πάλαι Ἀθήνας, ὧν τὸ χεῖλος οὐρανόμηκες». «ἄρξομαι δέ, λέγει ἡ Εὐδοκία, ἀπὸ τοῦ μύθου τῆς Ἀθηναῖς, ἐπεὶ καὶ ἔφορος σοφίας, ὡς οἱ πάλαι τροπικώτερον ἐφιλοσόφησαν.» Τοιαῦται φράσεις ἐν στόματι χριστιανῆς βασιλίδος εἶνε γεγονότα πρωτάκουστα ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς τοῦ χριστιανισμοῦ κατέλαβε πλέον καὶ τὰ βασίλεια καὶ τὰς καρδίας τῶν γυναικῶν, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐπήρχετο ἡ φοβερά χεὶρ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ προκληθεῖσα ἐπέμβασις τῶν Σταυροφόρων, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ θὰ ἠλλοιοῦτο.

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

Δ.

Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ

Μυθιστορία Ἰουλίου Κλαρετῆ.—Μετάφρασις Χ. Α.

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον

Β'.

Ἦτο γνωστόν, πολὺ γνωστόν εἰς ὅλους καὶ πρὸ πολλοῦ ὅτι ὁ κ. Μεδερίκος Σαρβέ, βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Σηκουάνα καὶ Μάρνης, ἤθελε νὰ γείνη γερουσιαστής. Ἡ Γερουσία μὲ τὰς ἡρεμωτέρας συζητήσεις τῆς καὶ μὲ τὴν εἰρηνικωτέραν ἀτμόσφαιράν τῆς ἤρμοζε κάλλιον εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὴν ἡλικίαν του παρὰ ἡ Βουλὴ ὅπου ἐκάστοτε ἔπνεεν ἄνεμος θυελλώδης ταρασσῶν τὰ νεῦρα τοῦ βουλευτοῦ. Ὁ κ. Σαρβέ δὲν ἦτο πολὺ γέρον· μόλις εἶχεν ὑπερβῆ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος· ἀλλ' ἐπόθει διακαῶς τὴν ἀνάπαυσιν. Ἦτο εἰρηνικὸς τὸν χαρακτῆρα ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὅστις ἐκ συμπτώσεως, ἐκ φιλοδοξίας, ἐκ πεποιθήσεως ἴσως κατῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀφοῦ ἐσχημάτισε καλὴν περιουσίαν. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ πολιτικὴ εἶνε ἡ ἐνασχόλησις τῶν μὴ δυναμένων πλέον τι νὰ πράξωσιν, ὅσῳις δὲν εἶναι ἡγυμναστικὴ κυλινδῆθρα τῶν νέων, ὅσοι οὐδὲν εἰσέτι ἐπραξαν. Δῆμαρχος τοῦ ἑαυτοῦ δήμου κατὰ τὸ 1870 τὴν 4 Σεπτεμβρίου, ὑποψήφιος ἀτυχῆσας κατὰ

τὰς ἐκλογὰς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1871 ὁ κ. Σαρβέ τότε ἰδιοκτῆτης πολλῶν σημαντικῶν πλινθοποιεῖων ἠσθάνθη αἰφνης τὴν εὐδαιμονίαν του τιτρωσκομένην, τὴν εὐημερίαν του καταρρέουσιν διότι αὐτός, ὁ ἔμπορος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκαταλίπη τὸν εὐδαιμονοῦντα ἐμπορικὸν του οἶκον καὶ νὰ μεταβῇ ὅπως ἐδρεῦη εἰς Βερσαλίας. Ἡ ἀπλοικὴ χαρὰ τοῦ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνομά ἀναγραφόμενον ἐπὶ ἐκλογικοῦ προγράμματος τὸν ἐμέθυσεν ὀλοτελῶς. Πρὸ ἕξ μηνῶν οὐδαμῶς ἐσκέπτετο νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ· ἡσχολεῖτο περιτὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν καὶ περὶ τὸ σύνολον τῶν ἀπογραφῶν τῶν βιβλίων του. Νῦν τὸ ἄλλογος του ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἐξελέγη τοιαύτην τινα προϋξένη αὐτῷ ὀδύνην, ὥστε ἡ χρεωκοπία τοῦ καταστήματός του δὲν ἤθελε λυπήσει αὐτὸν περισσότερο.

Ὁ Μεδερίκος Σαρβέ ἐντούτοις δὲν ἐδικαιούτο νὰ μεμφιμοιρῇ διὰ τὴν τύχην του. Μονογενὴς υἱὸς καὶ ἐκατομμυριοῦχος ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἑτῶν, ἀφοῦ ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ὅπως ὅλοι καὶ ἐδικηγόρησεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἀφοῦ ἐταξείδευσεν ἐπὶ πολὺ καὶ ἐγέυσαστο τοῦ παρισινοῦ βίου ἀπεφάσισε νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα του, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλινθοποιείου τοῦ Νερμῶν καὶ ἐνυμφεύθη νεαρὰν γυναῖκα, ἣν ἠγάπα ὅχι μὲ πολὺν ἐνθουσιασμόν, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἤτις ἀπέθανε μετὰ τινα ἔτη πρᾶου καὶ γαληνίου συμβιώσεως «ἀνευ συννέφων ἄλλα καὶ ἀνευ καυστικοῦ ἡλίου» ὡς ἐσκέπτετο ὁ Μεδερίκος.

Ἄν ἤθελεν, εἶχε καιρὸν ἀκόμη νὰ αἰσθανθῇ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου αὐτοῦ. Τὸ 1870 ὁ Σαρβέ εἰσῆρχετο εἰς τὸ τεσσαρακοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας του, τὸ φυσικώτερον δὲ ἦτο νὰ ἐξακολουθήσῃ διακύνων τὸν ἀρχῆθεν κεχαραγμένον ἡρεμον βίον του. Αὐτῇ ἡ ἰδία κυρία Σαρβέ εἶπεν αὐτῷ πολλάκις μὲ τὴν ἡρεμώτερον ἀγαθότητά της καὶ μὲ τόνον ἠπιώτατον: «Ἄν ἀποθάνω, Μεδερίκε, νὰ νυμφευθῆς ἐκ νέου. Εἶσαι ἐπίτηδες πλασμένος διὰ νὰ εἶσαι ἔγγαμος, ἀγαπητέ μου Μεδερίκε!» Καὶ ὁ Μεδερίκος ἐσυλλογίζετο ἂν ἐνυπῆρχεν ὑπαινιγμὸς τις χλευαστικὸς ἐν τῇ συμβουλῇ ταύτῃ τῆς Στεφανίας. Ἄλλ' ὅχι· τὸ ἀξιαγάπητον ἐκεῖνο πλάσμα ἦτο ἀνίκανον πρὸς πᾶσαν εἰρωνεῖαν. Διατὶ τάχα ὅμως αὐτός ὁ Σαρβέ ἦτο πλασμένος ἐκ φύσεως νὰ ἦνε ἔγγαμος; Διατὶ νὰ μὴ ἔχῃ καὶ αὐτός ὅπως ἄλλοι τὸ μυθιστόρημά του, τὸ ἐρωτικὸν ἐκεῖνο μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶχεν ἔστω καὶ ἀτελεστάτα δοκιμάσει; Εἶχε καὶ αὐτός νὰ διηγῆται ἄλλοτε ἀνέκδοτά τινα μικρά, διασκεδαστικὰ ἀλλὰ χυδαῖα, ὕστερον δὲ σιγηνάς τινας οἰκιακὰς χαριέσσας ἀλλ' ἀθροῦβους. Πλὴν τὸ